

Atanasov a Apostolov proti Bulharsku, rozhodnutí ze dne 27. 6. 2017 - Účinné prostředky nápravy v případě špatných podmínek v nápravných a vazebních zařízeních

Stěžovatel: Atanasov a Apostolov

Žalovaný stát: Bulharsko

Číslo stížnosti: 65540/16 a 22368/17

Datum: 27.06.2017

Článek Úmluvy: čl. 3

Rozhodovací formace: Senát

Soud: Evropský soud pro lidská práva

Hesla: nelidské zacházení, nemajetková újma, podmínky ve věznicích, právo na účinné opravné prostředky

Český právní řád: čl. 7 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody
§ 13 a 31a zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
§ 2 a 16 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů
§ 29 zákona č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby
§ 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství
§ 78 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů

Významnost: 1

Účinné prostředky nápravy v případě špatných podmínek v nápravných a vazebních zařízeních

Autorský komentář:

Referované rozhodnutí navazuje na předchozí pilotní rozsudek proti Bulharsku ve věci Neshkov a ostatní proti Bulharsku (č. 36925/10 a 5 dalších, rozsudek ze dne 27. 1. 2015), v němž se Soud, vedle strukturálně nevyhovujících podmínek panujících v tamních věznicích, zabýval zejména otázkou prostředku nápravy, který mají umístění k dispozici k tomu, aby poukázali na porušení zákazu nelidského zacházení a domohli se nápravy, a uložil žalovanému státu, aby do 18 měsíců zajistil příhodnou kombinaci prostředků nápravy preventivní i kompenzační povahy. Jak o tom nynější rozhodnutí svědčí, bulharská vláda hozenou rukavicí zvedla, což Soudu umožnilo odmítnout další

podobné stížnosti pro nevyčerpání nově zavedených prostředků nápravy, byť s výhradou, že svůj obecný závěr o účinnosti těchto prostředků může ve světle vyvíjející se vnitrostátní praxe přehodnotit.

S podobnou výhradou odmítl Soud nedávno stížnosti Žirovnický proti České republice (č. 60439/12 a 73999/12, rozhodnutí ze dne 15. 11. 2016). Stěžovatel se sice domáhal náhrady nemajetkové újmy způsobené pasivním kouřením a nedostatečným prostorem na celách, ale nevyzkoušel prostředky dozoru státního zastupitelství a nepodal případně ústavní stížnost. V řízení nebyl úspěšný i z toho důvodu, že nepředložil žádné pádné argumenty, jimiž by účinnost těchto prostředků zásadně zpochybnil, třebaže odškodňovací řízení podle zákona č. 82/1998 Sb. trvalo značnou dobu, což jeho účinnost zajisté snížilo a na což poukazoval.

Třebaže se Bulharsko vydalo tou cestou, že svým soudům svěřilo nejenom rozhodování o náhradě způsobené újmy, ale rovněž o stížnostech na nevyhovující vězeňské podmínky, z judikatury nevyplývá nezbytnost, aby takové stížnosti směřující k bezprostřední nápravě, tedy k prevenci dalšího porušování, posuzoval soud. Jak Soud uvedl například v citované věci Neshkov a ostatní, je pro vyřizování takových stížností důležité, aby byl příslušný orgán nezávislý na vězeňské službě a vydával pro ni závazná a vykonatelná rozhodnutí, jimiž uplatní nástroje k řešení problémů, z nichž stížnosti vyvěrají. Takový orgán musí rovněž rozhodovat rychle a stěžovatele účinně zapojit do řízení (dát mu možnost se před vydáním rozhodnutí vyjádřit, a to mimo jiné ke stanovisku dotčené věznice ke kritizovaným skutečnostem). Stejně tak řízení o náhradě způsobené újmy musí kromě jiných kritérií spravedlivého procesu, včetně přiměřené délky, splňovat některé specifické požadavky, například nesmí zatěžovat poškozené nepřiměřeným důkazním nebo finančním břemenem.

Bylo by jistě ideální, kdyby vůbec nevznikaly pochybnosti o souladu naší vězeňské praxe se zákazem nelidského a ponižujícího zacházení a všechna uvedená kritéria účinnosti prostředků nápravy jednoznačně zakotvily příslušné předpisy. Naše zákonná ustanovení o pravomoci státního zastupitelství v dané oblasti jsou spíše stručná a především zakládají pravomoc či dílčí oprávnění státního zástupce. Zákon o odpovědnosti státu za škodu ani procesní předpisy (občanský soudní řád) nestanoví žádná zvláštní pravidla ohledně žádostí o náhradu újmy způsobené nevyhovujícími podmínkami ve věznicích. Záleží tedy především na aplikační praxi, zda budou příslušné orgány postupovat tak, aby ve výsledku uvedené požadavky zajistily. Jak Soud naznačil ve věci Žirovnický, strukturálně jsou pro to v České republice v zásadě vytvořeny předpoklady, včetně toho, že přeplněnost věznic nedosahuje dramatických rozměrů. Jistá mezerovitost právní úpravy však přirozeně vytváří určité problémy.

Anotované rozhodnutí je zajímavé především tím, že poukazuje jednak na požadavky plynoucí z judikatury Soudu, jednak na alternativní možnosti jejich zabezpečení a může být v konečném důsledku inspirací, ba vodítkem jak pro rozhodovací praxi našich soudů a státního zastupitelství, tak pro našeho zákonodárce, který by se měl s ohledem na nepřijetí nového zákona o státním zastupitelství v minulém volebním období k materii vrátit.

(Zpracoval JUDr. Vít A. Schorm)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelé, pánové Atanasov a Apostolov, jsou bulharskými státními příslušníky narozenými v roce 1975 a 1984.

První ze stěžovatelů byl v prosinci 2016 přemístěn na základě evropského zatýkacího rozkazu ze Spolkové republiky Německo do Bulharska za účelem výkonu trestu odnětí svobody v trvání devíti měsíců. Byl umístěn do nápravného zařízení ve městě Stara Zagora, přičemž před Soudem namítal

porušení čl. 3 Úmluvy spočívající v nelidských nebo ponižujících podmínkách detence. Cela v příjímácím oddělení nápravného zařízení, v níž strávil čtrnáct dnů společně s dalšími třemi osobami, měla dle tvrzení stěžovatele velikost 7,5 až 8 m². Následně byl přemístěn do jiné cely, která měla velikost 16 až 17 m², sdílel ji ovšem společně s dalšími sedmi osobami. Osprchovat se mohl pouze dvakrát týdně, a to pouze po dobu tří až čtyř minut z důvodu velkého počtu vězňů, kteří se museli sprchovat ve stejné době.

Druhý ze stěžovatelů byl v listopadu 2015 umístěn do nápravného zařízení ve městě Plovdiv k výkonu trestu odnětí svobody v trvání čtyř let a dne 21. 9. 2016 byl podmíněně propuštěn. Před Soudem namítal, že v průběhu výkonu trestu v plovdivské věznici byl umístěn v celách o velikosti 24 m², které sdílel s dalšími jedenácti až patnácti osobami. Cely byly ve zchátralém stavu, s plesnivými stěnami a malými okny. Byly zařízené patrovými postelemi a skříňkami společnými pro několik vězňů. Záchody byly umístěny na celách a nebyly vybaveny splachovacím mechanismem. Vězni je proto museli splachovat kbelíky s vodou. Na rozdíl od pana Atanasova byl stěžovatel umístěn na celách s vězni, kteří byli kuřáci. Byl proto vystaven neustálé přítomnosti cigaretového dýmu. Sprchovat se mohl pouze dvakrát týdně, a to pouze po velmi omezený čas. Jinak neměl žádný přístup k teplé vodě. Venkovní aktivity byly omezeny na jednu hodinu denně. Strava byla slabé kvality a nebylo mu předáno několik zásilek od příbuzných, což vedlo k tomu, že si musel kupovat jídlo a hygienické potřeby za vyšší ceny ve vězeňském obchodě. Zdravotní péče v nápravném zařízení byla dle stěžovatele rovněž nedostatečná. Bylo obtížné navštívit lékaře a i základní léky byly dostupné pouze, pokud mu byly zaslány příbuznými. V průběhu výkonu trestu odnětí svobody měl stěžovatel anafylaktický šok, nicméně ani tehdy mu nebylo umožněno navštívit lékaře. V důsledku špatných podmínek detence měl zánět očních spojivek a byl léčen v nemocnici. S ohledem na uvedené před Soudem, stejně jako pan Apostolov, namítal porušení čl. 3 Úmluvy.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

...

1. Stížnost na porušení čl. 3 Úmluvy
2. Pokud jde o jejich stížnost, že podmínky detence byly v jejich případě v rozporu se zákazem nelidského a ponižujícího zacházení, stěžovatelé argumentovali čl. 3 Úmluvy, který stanoví:

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

1. Řízení o pilotním rozsudku
2. Ve věci Neshkov a další proti Bulharsku (č. 36925/10 a 5 dalších, § 268-71, 27. 1. 2015) Soud shledal, že špatné podmínky detence v bulharských nápravných zařízeních představovaly systémový problém z hlediska čl. 3 Úmluvy, který vyžadoval uplatnění řízení o vydání pilotního rozsudku. Problém byl způsoben celou řadou právních, organizačních a ekonomických faktorů a jeho řešení ústilo v potřebu řešit otázky, které překračovaly rozhodovací pravomoc Soudu. Soud se proto zdržel vyslovení konkrétních pokynů k vyřešení tohoto problému (ibid., § 272 a 274). Zdůraznil však dvě otázky, které Bulharsko nevyhnutelně musí řešit při výkonu daného rozsudku, a poukázal na možné způsoby, jak se s nimi vypořádat. První byla přeplněnost, která mohla být vyřešena kombinací několika opatření zahrnujících vybudování nových nápravných zařízení, lepšího rozdělování vězňů ve stávajících zařízeních a snížení počtu osob, které jsou odsuzovány k trestu odnětí svobody (ibid., § 276). Druhým byly materiální podmínky a hygiena ve zchátralých a starých vězeňských budovách, které by mohly být řešeny buďto provedením rekonstrukcí, nebo nahrazením těchto budov novými (ibid., § 277).
3. Související systémový problém podle čl. 13 Úmluvy, který spočíval v nedostatku účinných preventivních a kompenzačních prostředků nápravy v souvislosti se špatnými podmínkami detence, se zdál být způsoben zejména zákonnou úpravou a jejím výkladem bulharskými

správnými soudy. Jeho vyřešení proto vyžadovalo konkrétní změny v bulharském právním systému (ibid., § 273 a 279) a Soud navrhl možné způsoby reformy tohoto systému s cílem zavést účinné prostředky nápravy (ibid., § 281–89).

4. Na základě uvedeného Soud rozhodl, že do osmnácti měsíců ode dne, kdy se rozsudek stane konečným, musí Bulharsko přijmout kombinaci účinných preventivních a kompenzačních prostředků nápravy stran podmínek detence, které budou plně v souladu s požadavky stanovenými v daném rozsudku [ibid., § 290 a bod 7 písm. a) výrokové části].
5. Za účelem výkonu rozsudku předložila bulharská vláda v říjnu 2016 Parlamentu návrh zákona, jehož cílem bylo vyřešit problémy, na které poukázal Soud (viz § 13 výše). Návrh byl přijat v lednu 2017 a jeho relevantní části vstoupily v účinnost dne 7. 2. a 1. 5. 2017 (viz § 14 výše).
6. Ve stejné době bulharské orgány současně realizovaly program prací v nápravných zařízeních, v jejichž rámci byla mnohá tato zařízení renovována a také byly uvedeny do provozu dvě nové uzavřené vězeňské ubytovny s celkovou kapacitou 540 osob (viz § 29 výše). V důsledku uvedeného a poklesu počtu vězňů v zemi (srov. údaje uvedené v § 30–33 výše s údaji ve věci Neshkov a další, citováno výše, § 89, 143 a § 219) přeplnění v některých částech nápravného systému zaznamenané v tomto případě (viz § 269–70) výrazně pokleslo.
7. Vyčerpání vnitrostátních právních prostředků nápravy
8. Vzhledem k tomuto vývoji musí Soud přezkoumat, zda nové prostředky nápravy přijaté v důsledku výše uvedené novelizace zákona z roku 2009 jsou účinné a jsou v souladu s požadavky vyplývajícími z rozsudku ve věci Neshkov a další (citováno výše) a zda stěžovatelé, jako jsou pánové Atanasov a Apostolov, kteří byli nebo v současné době jsou umístěni v nápravných či vazebních zařízeních v Bulharsku, by měli vyčerpat tyto prostředky nápravy, aby splnili požadavky čl. 35 odst. 1 Úmluvy.
9. Obecné principy upravující povinnost vyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy, které byly přijaty v reakci na pilotní rozsudek, jsou již v judikatuře ustálené /viz mimo jiné Demopoulos a další proti Turecku (rozhodnutí) [velký senát], č. 46113/99 a 7 dalších, § 69–70 a § 87–88, ECHR 2010; Valcheva a Abrashev proti Bulharsku (rozhodnutí), č. 6194/11 a 34887/11, § 88–91 a § 122, 18. 6. 2013; a Stella a další proti Itálii (rozhodnutí), č. 49169/09 a 10 dalších, § 38–41, 16. 9. 2014/. Jedním z bodů, které je třeba obzvláště zmínit, je skutečnost, že ačkoli je dostupnost účinných vnitrostátních prostředků nápravy obvykle posuzována k datu podání stížnosti, toto pravidlo podléhá výjimkám, pokud to odůvodňují okolnosti případu; zejména pokud byl dotčený prostředek nápravy přijat v reakci na pilotní rozsudek Soudu.
10. Požadavky kladené na systém účinných vnitrostátních prostředků nápravy ve vztahu k nelidským a ponižujícím podmínkám detence jsou také ustáleny. Byly shrnuty v rozsudku Neshkov a další (citováno výše, § 180–91, s dalšími odkazy).
11. Nové prostředky nápravy je třeba zkoumat ve světle těchto zásad. Vzhledem k tomu, že se staly dostupnými až nyní, musí být jejich posouzení nutně založeno pouze na znění zákonných ustanovení, která je upravují, a nikoli na jejich uplatňování v praxi.
12. a) Preventivní prostředky nápravy podle § 276–283 zákona z roku 2009
13. Preventivní prostředek nápravy podle nových ustanovení § 276 až 283 zákona z roku 2009 spočívá v oprávnění zadržovaných osob domáhat se na vězeňském orgánu, aby se zdržel jednání, které porušuje § 3 zákona z roku 2009, nebo aby učinil kroky k ukončení nebo zabránění takovému jednání (viz § 23 výše). Ustanovení § 3 odst. 1 v obecné rovině zakazuje podrobit osoby v detenci mučení nebo krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení. Ustanovení § 3 odst. 2 k tomu doplňuje, že tento obecný zákaz zahrnuje veškeré způsoby, kterými se mohou podmínky detence dostat do rozporu s požadavky čl. 3 Úmluvy (viz § 16 výše). Uvedený prostředek nápravy je tak přímo zamýšlen pokrývat otázky, kterými se zabývá Soud v případech tohoto typu námitek.
14. Řízení o uvedeném prostředku nápravy je vedeno před správním soudem, který poskytuje záruky nezávislosti a nestrannosti, jakož i záruky, které jsou k dispozici v případech sporných soudních řízení.

15. Procesní ustanovení upravující daný prostředek nápravy mají usnadnit jeho použití. Způsob, kterým musí příslušný vnitrostátní soud posoudit daný případ, neklade nepřiměřené nároky na zadržovanou osobu stran důkazního břemene; naopak, soud musí sám ověřit skutečnosti z moci úřední tím, že použije všechny možné zdroje informací. Pokud se jedná o rozložení důkazního břemene, tíží žalovaný orgán, který musí sám poskytnout soudu informace o činnostech či opomenutích namítaných osobou nacházející se v detenci.
16. Příslušný vnitrostátní soud musí věc projednat na veřejném jednání a za přítomnosti zadržované osoby, ledaže se tato výslovně vzdá tohoto práva nebo není z objektivního důvodu s to jednat se zúčastnit. Účinná účast zadržované osoby v soudním řízení je tak zajištěna.
17. Projednání dotčeného prostředku nápravy je zamýšleno být rovněž rychlým. Je-li návrh podán přímo u soudu, musí o něm být rozhodnuto do čtrnácti dnů od jeho obdržení. Pokud je podán prostřednictvím vězeňského orgánu, musí být předán soudu do tří dnů, což znamená, že v takovém případě má zadržovaná osoba právo na rozhodnutí o prostředku nápravy do sedmácti dnů od jeho podání. Průtahy, kterými byla v některých případech dotčena řízení o návrzích na vydání předběžných opatření podle § 250 odst. 1 a § 256-57 správního řádu, byly přitom jedním ze tří důvodů, pro které Soud tyto ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 209 in fine) považoval za neúčinné ve vztahu k rozhodování o špatných podmínkách detence. Bulharské správní soudy budou proto muset postupovat s řádnou péčí, aby zajistily soulad jejich postupu s výše uvedenými lhůtami a projednávané případy rozhodovaly případně i rychleji, jestliže si to vyžaduje charakter vznášených námitek.
18. Podle vnitrostátního práva musí příslušný soud v rámci rozhodování o prostředku nápravy vzít v úvahu veškeré skutečnosti uvedené v § 3 odst. 1 a 2 zákona z roku 2009 (viz § 16 výše), přičemž ani případná neexistence zvláštní zákonné povinnosti dopadající na vězeňské orgány k provedení určitých činností nebrání soudu, aby jim tyto nařídil pro účely nápravy situace způsobující újmu zadržované osobě. Toto zákonné ustanovení bylo zjevně přijato, aby překonalo neochotu bulharských správních soudů nařizovat činnosti, které nebyly zvláštním zákonem předvídané jako povinnost vězeňských orgánů, což byl druhý ze tří důvodů, proč ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 209) dospěl Soud k závěru, že obecná úprava řízení podle § 250 odst. 1 a § 256-57 správního řádu nebyla účinným prostředkem nápravy, pokud jde o špatné podmínky detence.
19. Pokud je návrh opodstatněný, vede k vydání soudního rozhodnutí stanovujícímu povinnost vězeňskému orgánu, aby v určitém čase podnikl konkrétní kroky k zabránění nebo ukončení porušování § 3 zákona z roku 2009. Opravný prostředek proti soudnímu rozhodnutí uplatněný vězeňskými orgány přitom nevede k odkladu vykonatelnosti napadeného rozhodnutí. Nepostupují-li vězeňské orgány v souladu se soudním rozhodnutím, mohou k tomu být donuceny ukládáním pokut představitelům dotčeného orgánu (viz § 25 výše).
20. S ohledem na zlepšení situace stran přeplněnosti bulharských nápravných a vazebních zařízení (viz § 30-33 výše) a pravděpodobnost, že tato situace zůstane zvládnutelná v důsledku legislativních změn týkajících se režimů výkonů trestů odnětí svobody, rozdělování odsouzených dle druhů nápravných zařízení a jejich následných přesunů mezi těmito zařízeními a možnosti podmíněného předčasného propuštění (viz § 19-22 výše), nejeví se faktické naplňování takových soudních rozhodnutí v současné době obtížným či nemožným (viz Stella a další, citováno výše, § 50-52). Velká přeplněnost v některých částech bulharského systému nápravných zařízení, kdy většina věznic a uzavřených vězeňských ubytoven poskytuje méně než 4 m² prostoru připadajícího na jednu zadržovanou osobu, byla přitom třetím důvodem, proč ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 210 -11) byla shledána právní úprava podle § 250 odst. 1 a § 256-57 správního řádu neúčinnou.
21. Lze shrnout, že povaha preventivních prostředků nápravy podle nových § 276 až 283 zákona z roku 2009 a obecný rámec, v němž by měly být uplatňovány, umožňuje nyní předpokládat, že budou účinným prostředkem nápravy k zabránění nebo ukončení porušování čl. 3 Úmluvy vyplývajícího ze špatných podmínek detence, které jsou v souladu s kritérii stanovenými ve

výše uvedené věci Neshkov a další. Zdá se také, že nabízí přiměřenou naději nápravy ze strany vnitrostátních orgánů.

22. Způsob, jakým se bulharské soudy budou zabývat těmito případy, a rozsah, v němž vězeňské orgány budou postupovat v souladu s uloženými pokyny v soudních rozhodnutích, mohou v budoucnu ovšem ovlivnit závěry Soudu stran výše uvedeného (viz Stella a další, citováno výše, § 55 in fine).
23. b) Kompenzační prostředek nápravy podle § 284–286 zákona z roku 2009
24. Kompenzační prostředek nápravy podle nových § 284 až 286 zákona z roku 2009 spočívá v oprávnění osob, zadržovaných v minulosti či v současnosti, domáhat se náhrady škody způsobené v důsledku porušení § 3 tohoto zákona (viz § 16 a 26 výše). Jeho cílem je tedy řešit otázky, kterými se Soud zabývá ve věcech týkajících se případů podle čl. 3 Úmluvy, pokud se jedná o podmínky detence. Nedostatečná určitost dříve aplikovatelných právních předpisů v tomto ohledu byla přitom jedním z důvodů, proč Soud ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 195) dospěl k závěru, že žaloba na náhradu škody podle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 nebyla účinným prostředkem nápravy, pokud se jedná o špatné podmínky detence.
25. Stejně jako v případě preventivního prostředku nápravy je i kompenzační řízení vedeno správním soudem. To poskytuje záruky nezávislosti a nestrannosti, jakož i záruky, které jsou k dispozici v případě sporných soudních řízení.
26. Vznesení nároku, jak tomu bylo i v minulosti, když se osoby v detenci domáhaly náhrady škody způsobené špatnými podmínkami detence v řízení podle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 (viz Sabev proti Bulharsku, č. 27887/06, § 66, 28. 5. 2013), podléhá nízkému soudnímu poplatku a není současně nutné předem skládat zálohu na náklady soudního řízení. Navrhovatelé jsou povinni nahradit náklady řízení, které vznikly žalovanému, jen tehdy, pokud jejich nároky byly zamítnuty či vzaty zpět v plném rozsahu, přičemž žalobci mají právo na náhradu nákladů řízení včetně soudního poplatku, i pokud byli úspěšní pouze částečně. Mohou také získat náhradu veškerých nákladů vzniklých v souvislosti se zajišťováním služeb právní pomoci, a to v poměru k celkové úspěšnosti jejich návrhu.
27. Procesní ustanovení upravující kompenzační prostředek nápravy mají za cíl učinit jeho použití snadným. Podmínky vedení soudního řízení nekladou nepřiměřené nároky na osobu v detenci stran důkazního břemene; naopak, soud musí sám ověřit všechny relevantní skutečnosti z moci úřední tím, že využije všechny možné zdroje informací. Pokud se jedná o rozložení důkazního břemene, tíží žalovaný veřejný orgán: ten musí poskytnout soudu veškeré relevantní informace, přičemž jeho selhání může vést k vyvození pro něj nepříznivých závěrů. Bulharskými správními soudy dosud přísně uplatňovaný princip affirmanti incumbit probatio ve věcech zahájených osobami v detenci dle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 byl dalším důvodem, proč ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 196) Soud shledal, že řízení o náhradě škody podle tohoto ustanovení nebylo možno považovat za účinný prostředek nápravy, pokud jde o podmínky detence.
28. Zdá se, že kritéria stanovená v § 284 odst. 2 a 5 ve spojení s § 3 odst. 1 a 2 zákona z roku 2009 vztahující se na rozhodování o nárocích osob nacházejících se v detenci jsou plně v souladu se zásadami plynoucími z judikatury Soudu k čl. 3 Úmluvy, včetně požadavku, aby podmínky detence a jejich vliv na zadržované osoby byly posuzovány jako celek, tj. aby k daným skutečnostem bylo přistupováno jako k pokračující situaci, nikoliv jako k řadě nesouvisících jednání a opomenutí, a že špatné podmínky detence vytváří domněnku vzniku nemajetkové újmy osobám, které jsou v ní drženy. Dřívější selhání bulharských správních soudů při posuzování namítaných situací z pohledu jejich kumulativního účinku a zákazu nelidského a ponižujícího zacházení, a ochoty připustit, že špatné podmínky detence musí být považovány za okolnost vytvářející domněnku vzniku nemajetkové újmy, byly také jedním z hlavních důvodů, proč Soud ve věci Neshkov a další (citováno výše, § 197–98 a § 203–4) dospěl k závěru, že návrh na přiznání náhrady škody podle § 1 odst. 1 zákona z roku 1988 nebyl účinným prostředkem nápravy ve vztahu k podmínkám detence.

29. V současnosti nic nenasvědčuje tomu, že bulharské soudy nebudou s to rozhodovat o kompenzačním prostředku nápravy v přiměřených lhůtách. Je pravda, že se bude jednat o rozhodování v rámci běžného dvoustupňového řízení. Bylo by však pouhou spekulací tvrdit, že s ohledem na uvedené nebudou postupovat s náležitou péčí.
30. Jedinou nevyřešenou otázkou se zdá být výše náhrady škody. Změny zákona z roku 2009 nestanoví způsob výpočtu částek, které mají být přiznány jako náhrada nemajetkové újmy způsobené špatnými podmínkami detence (srov. Stella a další, citováno výše, § 19). Tyto částky budou muset být stanoveny podle obecné vnitrostátní právní úpravy týkající se deliktního jednání a jejich výše bude otázkou soudního rozhodování a praxe. Je pravdou, že výše odškodnění přiznávaná na vnitrostátní úrovni, která nesmí být nepřiměřená ve srovnání se spravedlivým zadostiučiněním přiznávaným Soudem podle čl. 41 Úmluvy v obdobných věcech, je důležitým faktorem pro posouzení přiměřenosti prostředku nápravy. Nelze však předpokládat, že bulharské soudy nebudou náležitě aplikovat nová zákonná ustanovení, nebo že selžou při vytváření ustálené judikatury k dané problematice. Měly by však dbát na to, aby aplikovaly relevantní vnitrostátní ustanovení v souladu s Úmluvou a judikaturou Soudu.
31. Lze konstatovat, že s ohledem na povahu kompenzačního prostředku nápravy podle nových § 284 až 286 zákona z roku 2009 se tento v současnosti zdá být účinným prostředkem nápravy k odstranění minulých porušení čl. 3 Úmluvy, týkajících se špatných podmínek detence a splňujícím kritéria uvedená ve věci Neshkov a další (citováno výše). Zdá se také, že nabízí přiměřenou naději nápravy ze strany vnitrostátních orgánů.
32. Způsob, jakým bulharské soudy budou rozhodovat tyto případy, a rychlost, s níž veřejné orgány přistoupí k zaplacení přiznané náhrady škody, mohou v budoucnu ovšem ovlivnit závěry Soudu stran výše uvedeného (viz Stella a další, citováno výše, § 63).
33. c) Závěr
34. Vzhledem k výše uvedeným úvahám, které, jak již bylo uvedeno, vycházejí toliko ze znění nově přijatých zákonných ustanovení – dvojice nových prostředků nápravy, které mají být uplatňovány souběžně, lze považovat za účinné ve vztahu k nelidským či ponižujícím podmínkám detence v nápravných a vazebních zařízeních v Bulharsku.
35. Preventivní prostředek nápravy je dostupný všem odsouzeným osobám a osobám umístěným ve vazbě, které se nacházejí v detenci, a kompenzační prostředek nápravy je k dispozici nejen odsouzeným osobám a osobám umístěným ve vazbě, které byly v detenci v době, kdy vstoupil tento prostředek nápravy v účinnost, tj. 7. 2. 2017 (viz § 26 výše), nýbrž zvláštními přechodnými ustanoveními byl výslovně učiněn dostupným i pro osoby, které byly propuštěny během šesti předchozích měsíců, a dokonce i těm, které byly propuštěny ještě dříve a v mezidobí podaly stížnost k Soudu týkající se podmínek jejich detence (viz § 27 výše).
36. Nezdá se, že by pan Atanasov nebo pan Apostolov využili nové prostředky nápravy či že existují zvláštní okolnosti, které je osvobozují od této povinnosti, nebo že uplatnění prostředků nápravy nebylo s ohledem na uplynutí stanovených lhůt možné.
37. Z uvedeného vyplývá, že jejich stížnosti musí být odmítnuty podle čl. 35 odst. 1 a 4 Úmluvy pro nevyčerpání vnitrostátních prostředků nápravy.

...

VÝROK

Z těchto důvodů Soud jednomyslně

1. Rozhoduje o spojení stížností;
2. Prohlašuje stížnosti za nepřijatelné.

(Zpracoval Dušan Sulitka)